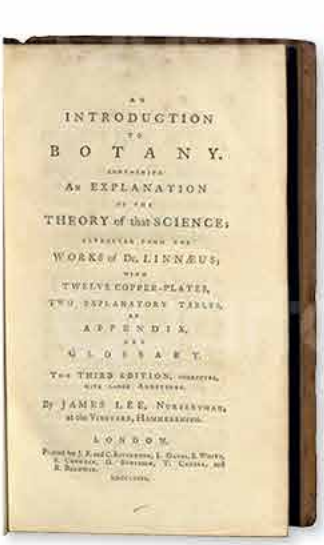

DOLE

An Introduction to Botany (Úvod do botaniky), James Lee, 1776

Titulní stránka tohoto díla. Leeovi výrazně pomohla Lady Anne Monsonová, která přispěla k překladu Linného myšlenek z latiny do srozumitelné angličtiny.

Osvícenství od poloviny 18. století přineslo do světa přírodních věd rostoucí důraz na klasifikaci a organizaci znalostí. Přírodovědci začali chápat svět prostřednictvím druhů a usilovali o vytvoření praktického, použitelného rámce pro systematizaci svých pozorování. Měli k dispozici latinské termíny a definice pro jednotlivé části rostlin, což umožnilo efektivní výměnu taxonomických popisů. Tento přístup vyžadoval přijetí myšlenky, že existuje základní „tělesná stavba“ rostlin a že i přes značné rozdíly ve vzhledu jednotlivých částí zůstávají jejich funkce stejné. Tento přístup umožnil botanikům podívat se například na kaktus a pochopit, že jeho ostny, vyrůstající ze stonku, jsou přeměněné listy přizpůsobené specifickým podmínkám prostředí.

1. Linného metody se šíří celým světem

Myšlenky Carla Linného (1707–1778) (viz také strana 134) se šířily rychle z několika důvodů. Jedním z nich byla jeho předchozí vědecká práce a publikace, které mu zajistily v oblasti přírodních věd obrovskou autoritu. Dalším faktorem bylo jeho neúnavné budování sítí s podobně smýšlejícími vědci, což výrazně přispělo k rozšíření a přijetí jeho klasifikačního systému. Největší roli však hrála samotná funkčnost jeho nomenklatury – Linného metoda pojmenovávání rostlin zjednodušila a zpřehlednila způsob, jakým se názvy vytvářely a používaly. Jeho klasifikace, založená na pohlavních orgánech květů, se stala mimořádně populární právě díky snadnému použití.

Lady Anne Monsonová (1726–1776) pomohla poprvé přeložit Linného dílo do angličtiny. Jako mladá aristokratka s bystrou myslí a vynikajícím vzděláním měla dostatek času věnovat se tomuto náročnému projektu. Její jméno se však na překladu neobjevilo. Na titulní stránce knihy *An Introduction to Botany: containing an explanation of the theory of that science, extracted from the works of Dr Linnaeus* (1776) byl uveden James Lee (1715–1795), botanik a majitel školky v Hammersmithu. Lee začal pracovat na základě podnětu Monsonové na anglické verzi, která měla usnadnit přístup k Linného klasifikaci těm, kteří neovládali latinu. Kniha obsahovala upravený výběr textů z několika Linného děl a pravděpodobně byla zaměřena na ženské publikum. Překlad Linného systému, založeného na pohlavních znacích rostlin, však mohl v angličtině vyvolat pobouření, neboť jeho terminologie byla v přímém překladu do běžného jazyka ještě explicitnější. Monsonová a Lee proto zachovali Linného popisy samčích tyčinek jako „manželů“ a samičích pestíků jako „manželek“.

Odborné znalosti Jamese Leeho o exotických rostlinách, které získal jako zahradník v Syon House v Isleworthu a později jako majitel vlastní školky, mu zajistily účast na tvorbě prvního katalogu rostlin pro Královské botanické zahrady v Kew. Mezitím jeho anglické vydání Linného díla zaznamenalo obrovský úspěch, a to natolik, že dominovalo anglickému botanickému trhu do konce 18. století a i nějakou dobu poté. V roce 1810 převzal jeho odkaz syn, rovněž James Lee. Jeho edice obsahovala jednoduché, ale výrazné ilustrace, které jasně ukazovaly rozdíly mezi jednotlivými částmi rostlin, jak je Linné definoval.

Lee byl součástí rozsáhlé korespondenční sítě Carla Linného. Například v roce 1776 psal do Uppsaly, aby oznámil zaslání nového druhu mesembryanthema, které do Kew přivezl sběratel rostlin Francis Masson (1741–1805) z Madeiry. Ve stejném dopise se Lee zmiňuje o sbírkách Josepha Bankse a Daniela Solandera, které

označuje za „nepochybně největší a, jak věřím, i nejlepší, jaká kdy byla shromážděna“. Vliv Josepha Bankse na botaniku lze jen stěží přeceňovat.

2. Joseph Banks a jeho okruh spolupracovníků

Joseph Banks (1743–1820) byl synem statkáře z Lincolnshiru a svůj čas dělil mezi venkovské sídlo a centrum Londýna. Na Univerzitě v Cambridge začal mladého Bankse tradiční učební plán brzy nudit, byl totiž primárně zaměřený na přípravu duchovních. Proto si Banks soukromě platil za výuku botaniky, což svědčilo o jeho energii a iniciativě, které ho provázely po celý život. Začal také navštěvovat Britské muzeum, kde se seznámil s žákem Carla Linného Danielem Solanderem (1733–1782), který právě dorazil do Londýna, aby katalogizoval přírodovědné sbírky muzea. Solander se později proslavil vynálezem takzvané *Solanderovy krabice*, která se dodnes používá v archivech a knihovnách jako nejlepší způsob uchovávání herbářových listů a dalších volných materiálů.

Banks a Solander byli vybráni jako členové expedice kolem světa, kterou v letech 1768–1771 vedl kapitán James Cook. Po návratu plánovali vydat florilegium, které by shrnovalo jejich rozsáhlou sbírku přibližně 30 000 rostlinných exemplářů. Jejich sbírky rostlin z jižní polokoule obsahovaly asi 1 300 dosud neznámých druhů rostlin, což představovalo čtvrtinové rozšíření tehdy známé flóry. Avšak čelili zásadním překážkám své doby. Expediční umělec Sydney Parkinson zemřel ještě před koncem cesty na úplavici, což znamenalo, že Banks musel najít a zaplatit nové umělce, kteří jeho práce dokončili. Následně bylo najato osmnáct rytců, aby vytvořili 743 mědirytin podle akvarelů pořízených během expedice.

Ilustrace byly téměř dokončeny, když Daniel Solander v roce 1782 zemřel na mrtvici. V tomto okamžiku Joseph Banks práce na projektu zcela zastavil, což znamenalo citelnou ránu pro Solanderův posmrtný odkaz – ten by téměř jistě byl mnohem zásadnější, kdyby projekt dokončili. Nakonec bylo florilegium z australské expedice vydáno až mezi lety 1980 a 1990 Přírodovědným muzeem v Londýně. Vyšlo ve sto výtiscích, přičemž každý výtisk se prodával přibližně za 100 000 dolarů. To, že tento projekt zůstal nedokončený, nám připomíná, že vedle cenných svazků obsažených v této Botanikově knihovně existuje mnoho dalších, které nikdy nespály světlo světa.

Dalším projektem, který Joseph Banks podporoval, byla expedice Georga Forstera (1754–1794) a jeho otce Johanna Forstera (1729–1798), německých přírodovědců a umělců, kteří se v letech 1772–1775 zúčastnili druhé výpravy kapitána Jamese Cooka. Po návratu vydali *Characteres generum plantarum* (*Charakteristiky rošlinných rodů*, 1775–1776), první popis flóry Nového Zélandu. Kniha obsahovala sedmdesát osm ilustrací, které zachycovaly kvetoucí rostliny téměř v životní velikosti. Forsterovi využili příležitosti pojmenovat mnoho nových druhů, často na počest svých přátel a podporovatelů. Je však patrné, že většina tehdy nově pojmenovaných rostlin odkazovala na významné osobnosti v Evropě, zatímco domorodí sběratelé a znalci, díky nimž bylo jejich objevení možné, byli takto oceněni jen zřídkka.

V pozdějších letech se Joseph Banks již sám aktivně nevěnoval vědecké práci, ale soustředil svou energii na řízení londýnské Královské společnosti, nejstarší vědecké instituce v Británii, na rozvoj Královských botanických zahrad v Kew a na rozšíření Britského muzea. Financoval a vysílal sběratele znalostí a přírodních exemplářů po celém světě, ale podporoval i projekty blíže k domovu. Patřila mezi ně například geologická

NAHOŘE

Lady Anne Monsonová, neznámý umělec

Monsonová se narodila na zámku Raby v hrabství Durham a získala aristokratické vzdělání v zahradách a knihovně. Svými současníky byla uznávána jako odbornice na botaniku.

DOLE

Botanic Manuscript (Botanický rukopis), Jane Coldenová, cca 50. léta 18. století

Toto dílo, které je nyní uchováváno v Britském muzeu, je krásným příkladem toho, jak amatérská botanika vytvořila užitečnou sbírku místních druhů – v tomto případě druhů z údolí řeky Hudson v New Yorku.

